

“AFET YASASI” AÇIK PLANLAMA İHTİYACINI GÖRÜNÜR HALE GETİRDİ

POLİTİKA NOTU

Türkiye'nin coğrafi konumu, sıklıkla yaşanan depremler ve giderek artan iklim krizleri gibi doğal afetlere karşı özel bir duyarlılık göstermektedir. Ancak, bu zorlu koşullara rağmen Türkiye'nin imar yönetim sistemi, son yaşanan 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremi gibi olaylar ışığında açıkça görülen yetersizliklerle sarsılmaktadır. Bu eleştiri, mevcut imar yönetimi tarafından karşılanamayan temel zorluklara odaklanmaktadır. Risk analizi eksikliği, Türkiye'nin deprem ve afet risklerini doğru bir şekilde değerlendirmesini zorlaştırmakta ve bu da afet durumlarında etkili müdahaleleri engellemektedir. Ayrıca, hızla büyüyen kentlerde altyapı planlaması sorunları ortaya çıkmaktadır. Mevcut imar yönetimi, kentlerin sürdürülebilir büyümesini sağlamak ve afet risklerini minimize etmek için gerekli olan altyapı gelişimini destekleyecek kadar esnek değildir. Şeffaflık ve katılımçılık eksikliği, planlama süreçlerinde toplumun etkili bir şekilde yer almasını engellemekte ve karar alma süreçlerini demokratikleştirmekten uzaklaştırmaktadır. Toplumun görüş ve önerilerine açık olmayan bir planlama anlayışı, sürdürülebilir ve adil bir kentsel gelişimi engellemektedir. Bu bağlamda, Türkiye'nin imar yönetimindeki eksikliklere yönelik çözüm, açık planlama prensiplerine geçişi içermelidir. Açık planlama, risk analizi, katılımçılık, şeffaflık ve uzun vadeli sürdürülebilirlik esaslarına dayanarak Türkiye'nin afetlere karşı dirençli ve sürdürülebilir bir gelecek inşa etmesine yardımcı olabilir. Bu strateji, sadece mevcut sorunlara değil, aynı zamanda gelecek kuşaklara daha güvenli ve yaşanabilir bir çevre bırakma hedefine yönelik bir taahhüt olarak ele alınmalıdır. Açık planlama, Türkiye'nin imar yönetimindeki paradigmaları değiştirerek daha güçlü, daha adil ve daha sürdürülebilir kentlerin temellerini atmada önemli bir rol oynayabilir. “Planların artık yaşanan oluşu düzenleyenden ziyade sürekli bir faaliyet olma etkinliği olması gerekmektedir.”³

¹ <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1463/Elif+Guler>

² <https://www.tepav.org.tr/tr/ekibimiz/s/1461/Sercan+Sevgili>

³ Tekeli, İ. (2023). KA Akademi 08: Kapalı Plandan Açık Plana. KA Akademi.

Bu çalışmada ifade edilen bulgular, yorumlar, sonuçlar, öneriler ve görüşler tamamen yazar(lar)ına aittir. TEPAV'ın resmi görüşü değildir. © TEPAV, aksi belirtilmedikçe her hakkı saklıdır.

Türkiye’de Planlama Sistemi

Dünya üzerindeki kent planlaması, geçmişten günümüze önemli evrimlere tabi tutulmuştur. Özellikle 20. yüzyılın ortalarına kadar, kent planlaması genellikle uzmanlar tarafından belirlenen yukarıdan aşağıya bir perspektife dayanıyordu. Modernizmin etkisi altında, kentler genellikle fonksiyonel ayrışma ve özelleşmiş kullanımlara dayalı olarak planlandı. Ancak, bu kapalı planlama anlayışı, zaman içinde kentsel dokuların monotonlaşmasına, çevresel sorunlara ve toplumsal eşitsizliklere neden olan bir dizi sorunu beraberinde getirdi. 20. yüzyılın ikinci yarısında, kent planlamasında yaşanan paradigmatik değişimler, kapalı planlama modellerine yönelik eleştirileri artırdı. Bu modeller genellikle tek boyutlu, merkezîyetçi ve demokratik olmayan bir yapı sergileme eğilimindeydi. Halkın katılımı sınırlıydı, kararlar genellikle uzmanlar tarafından alınıyor ve bu durum, kentsel planlamanın gerçek toplumsal ihtiyaçları yansıtmada yetersiz kaldığı anlamına geliyordu. Bu noktada, kapalı planlama anlayışının eleştirilecek birçok yönü bulunmaktadır. Öncelikle, merkezîyetçi yapısı, toplumun çeşitli katmanlarının ihtiyaçlarını ve beklentilerini yeterince yansıtamamaktadır. Bu durum, kentsel mekânların sadece belirli bir elit grubun taleplerine hizmet ettiği anlamına gelir. Bu bağlamda, Türkiye’de yaşanan durumlar çok daha fazla gözlemlenebilir durumdadır. “Değişik siyasal partilerin değişik sorun alanlarına ilişkin farklı politikaları bulunmaktadır ancak asıl sorun, Türkiye’de tüm partileri etkilemekte olan genel siyaset kültürüdür. Türkiye’de siyaset kültürünü etkileyen temel faktör, temsili demokrasinin işleyişinden gelmektedir. Temsili demokrasi, insanları birbirinden yalıtılmış (atomistik), kendi yararını en çoğa çıkaran bireyler olarak kabul etmektedir. Böyle bir kabul altında iktidarı belirleyecek olan genel seçimde çoğunluk oyunu sağlamak, iktidar olmak için yeterli hale gelmektedir. Bu durumda iktidar olmak için seçim ve oy almak araçsal bir nitelik kazanmaktadır.”⁴ Türkiye’de oy alma aracı olarak kent toprağı 1948’te çıkan ilk imar affı ile sürekli bir seçim mekanizması olarak gündeme gelmektedir. Bir grup siyasi mekanizmanın oy sağlamaya çalıştığı kent toprağı, alınan kararlar doğrultusunda git gide sürdürülemez bir hal almaktadır. Yaşanan depremler, doğal afetler ve iklim değişikliği bu sürdürülemez kentler noktasında felaketler yaratmaktadır. Mevcut durumdaki kapalı planlama anlayışı bu durumu etkilemeye devam edecektir. “Türkiye’de genellikle yapılan; ister güzel kenti tasarlayarak olsun ister geleceğine ilişkin bilimsel kestirimlere dayanarak olsun, bu kentin yirmi yıl sonra ne biçim alacağı tasarlanmakta, bu biçimin oluşması için kentsel toprak parsellenmekte ve üzerindeki imar hakları belirlenmektedir. Bu planı ya kestirim yapabilen ya da yetenekli olan elitist bir plancı yapmaktadır. Bu planın yapılması ve uygulanması teknokrasi/bürokrasi eliyle şeffaf olmayan bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu planda şeffaf olmayan siyasal/bürokratik mekanizmalarla uygulama ve değişiklik yapılmaktadır. Bundan sonra planın uygulanması ve yapı güvenliğinin sağlanması için, yerel yönetimce yapı yapıcılara yapı izni verilmekte, yapı yapılırken ve yapım sonrasında da denetlenerek kullanma izni verilmektedir. Kapalı kent planlaması denilen budur.”⁵ Yasalarla yapılması gereken aslında tam olarak budur. Ancak pratikte bu durum değişen dünyada kentler için çok ciddi sıkıntılar yaratmaktadır. Planların bir tahminde bulunması ve uzun süreli öngörülerinin olması ve plan bittikten sonra yeni plan için senelerce beklenmesi, artık kentler için kabul edilebilir durumlar değildir. Planların her fırsatı ve tehdidi değerlendirmesi gerekmektedir. Örnek vermek gerekirse elektrikli araçların yaygınlaşması ile kentlerin buna uygun altyapıları sağlaması gerekmektedir. Buna karşılık yapılan planın bunu öngöremediği durumda değişen koşullar için uyum sağlanması oldukça zorlaşmaktadır. Bu durumda planların yaşanan değişimleri düzenleyen ve sürekli bir faaliyet olma yetisini

⁴ Tekeli, İ. (2023). KA Akademi 08: Kapalı Plandan Açık Plana. KA Akademi.

⁵ İbid

kazanmalıdır. Buna karşılık mevcut planlama anlayışı, bu değişime cevap verebilecek bir sistem niteliği taşımamaktadır. 8 Kasım 2023 tarihinde meclis tarafından kabul edilen “Afet Yasası” mevcut sistemin değişmesi gerektiğini tekrardan gündeme getirmiştir.

Türkiye'nin 6 Şubat 2023'teki yıkıcı depremlerinin ardından geliştirilen "Afet Yasası", kentsel planlamada önemli değişikliklere işaret ederken bu yeni düzenlemelerle birlikte ülkenin geleceğine şekil verme amacı güdülmektedir. Dünya genelinde kent planlaması üzerindeki evrimleri düşündüğümüzde 20. yüzyılın ortalarına kadar uzmanlar tarafından belirlenen ve genellikle yukarıdan aşağıya bir perspektife dayanan kapalı planlama modellerinin geçerli olduğu bir dönemden, 20. yüzyılın ikinci yarısında yaşanan paradigmatik değişimlere doğru bir kayışın olduğunu görmekteyiz. Ancak, bu evrim sürecinde ortaya çıkan yeni planlama modelleri de kendi zorlukları ve eleştirileriyle karşı karşıya kalmıştır. Afet Yasası'nın kabulü, Türkiye'deki kentsel dönüşüm ve yapılaşma politikalarında radikal bir değişikliği simgelerken beraberinde getirdiği belirsizlikler ve endişeler, dünya genelindeki kent planlamasının karmaşıklığına ve toplumun beklentilerine uyum sağlamanın zorluklarına işaret etmektedir. Bu noktada, kent planlamasının hem global hem de yerel bağlamda karşılaştığı zorluklar, daha esnek, katılımcı ve sürdürülebilir çözümler arayışını vurgulamaktadır.

Afet Yasası

Türkiye, 6 Şubat 2023'te yaşanan depremlerin yıkıcı etkileriyle sarsılırken bu felaketin ardından gündeme gelen Afet Yasası'ndaki yeni düzenlemeler, ülke genelinde yapılaşma ve kentsel dönüşüm konularında önemli değişikliklere işaret ediyor. Bu yasa, 6 Şubat depremlerinin ardından artan endişeler ve afet risklerine karşı alınacak önlemler kapsamında geliştirilmiş olsa da içeriğindeki maddelerin gerçek risklerinin yarattığı etkiler oldukça tartışmalı hale gelmiştir. Özellikle depremedelerin ve risk altındaki bölgelerde yaşayan vatandaşların mülkiyet hakları ve yaşam koşulları konusunda belirsizlikler ve endişeler söz konusu olmuştur. Bu yeni yasal düzenleme, kentsel dönüşümün hızlandırılması ve yapılaşma politikalarının gözden geçirilmesi amacıyla Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde görüşülmüş ve 8 Kasım 2023 tarihinde kabul edilmiştir. Bu yasa değişikliği, ülkenin geleceği ve yapılaşma politikaları konusunda belirleyici bir adım olarak nitelendirilirken toplumun ve uzmanların farklı kesimlerinde ciddi kaygılar ve eleştiriler de beraberinde getirmiştir.

21 maddelik kanunda öne çıkan maddeler şu şekilde sıralanabilir:

Afet bölgeleriyle ilgili olarak idari yargıda görülecek davalarda, “yargı sürecinin daha etkin ve hızlı bir şekilde işlemesi” gerekçesiyle çeşitli değişiklikler öneriliyor. Söz konusu değişiklikler şöyle:

- İdari yargıda görülecek davalarda, mahkeme tarafından on gün içinde ilk inceleme yapılarak dava dilekçesi hemen tebliğe çıkarılacak.
- Savunma verme süresi dava dilekçesinin tebliğinden itibaren 15 gün olarak belirlenecek ve dosyanın daha çabuk işleme alınması için “savunmaya cevap” ile “cevaba cevap” aşamaları kaldırılacak.
- Yürütmenin durdurulmasına ilişkin verilen kararlara itiraz edilemeyecek.
- Keşif ve bilirkişi raporlarının teslim süreleri 15 gün olacak şekilde belirlenecek. Raporlara itiraz süresi de 7 gün olarak düzenlenecek.
- Nihai kararlara karşı 15 gün içinde istinafa başvurulabilecek; 10 gün içinde istinaf başvurusuna cevap verilebilecek ve istinaf istemi en geç 2 ayda karara bağlanacak.
- Tam yargı ve iptal davaları birlikte görülemeyecek.

- Afet bölgelerinde, adli ve idari yargı mercilerindeki depremlerle bağlantılı iş, dava, soruşturma ve kovuşturmalarda bilirkişilik bölge listesinde yer almayan bilirkişiler, ilgili kanunlardaki usule tabi olmadan görevlendirilecek.

Riskli Alanların Dönüştürülmesi İçin Yapılan Değişiklikler

- Teklifte, “riskli yapıların tespiti ve yıkılmasına ilişkin süreçlerin daha hızlı ve etkin bir şekilde yürütülmesi” gerekçesiyle ise 6306 Sayılı Kanun’da birtakım değişiklikler öngörülüyor. Buna göre,
- 6306 sayılı Kanun’da da yer alan riskli yapı tespiti, Başkanlık ya da idarece resen yapılabilecek.
- Riskli yapı tespiti, kolluk kuvveti marifetiyle kapalı kapıları ya da alanların açtırılması suretiyle yapılabilecek.
- Riskli yapı tespitine ilişkin bilgileri ihtiva eden tutanak, riskli yapıya asılacak, maliklere e-Devlet üzerinden bildirim yapılacak ve ilgili muhtarlıkta 15 gün süre ile ilan edilecek.
- Kentsel dönüşüm için gelir elde etmek maksadıyla, taşınmazların yapılaşmaya esas arsa metrekaresinin belirli bir miktarı ya da değeri Başkanlığa devredilecek.
- Riskli yapı olduğu tespit edilen ve yıkımı için yapının maliklerine verilen 60+30 günlük süre, tek seferde 90 gün olarak düzenlenecek.
- İdare, kolluk kuvveti marifetiyle kapalı kapıları ya da alanları açtırmak suretiyle yıkım işlerini yapabilecek.
- Riskli yapının yıkılmasından sonra yapılan işlemlerdeki karar verme oranı olan 3’te 2, salt çoğunluk olarak değiştirilecek.
- Yoksul ya da dar gelirli kişiler, mağdur edilmeden paylı mülkiyet hakkına ve aynı hak olan oturma hakkına sahip olacak.
- Yapıların yıktırılmasından sonra arsa hâline gelen taşınmazda ortaklığın giderilmesi için dava açılabilir.
- Rezerv yapı alanı tanımında yer alan “yeni yerleşim alanı olarak” ifadesi kanundan çıkarılacak. Böylece yerleşim yerlerinde yer alan parseller de rezerv yapı alanı olarak belirlenebilecek.

Geçtiğimiz günlerde Genel Kurul’a gelen yasa teklifi için AK Parti Grup Başkanvekili Abdullah Güler, 6 Şubat’ta meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen bölgelerdeki kentsel dönüşüm süreçlerinin hızlandırılmasının amaçlandığını ve olası İstanbul depreminin de etkilerinin azaltılmasına yönelik politikalar içerdiğini söylemişti. Ancak, gündeme gelen Afet Yasası ile birlikte, mevcut düzenlemenin ötesinde, kentsel dönüşüm süreçleri ve yapılaşma politikaları konusunda değişikliklerin gündeme getirilmesi, pek çok kesimde endişe yaratmış durumdadır. Özellikle, yeni yasanın özel mülkiyet haklarına ilişkin getirdiği belirsizlikler ve kentsel dönüşüm süreçlerinin hızlandırılmasıyla ilgili düzenlemeler, vatandaşların mülkiyet haklarının korunması ve geleceklerine ilişkin güvencelerinin zedelenme endişelerini artırdı. Yasa, özel mülklerin de rezerv alanı olarak ilan edilebilmesi ve bu alanların kamusal çıkarlar doğrultusunda dönüştürülmesi iddiasıyla, özellikle riskli bölgelerde yaşayan ve sınırlı maddi imkânlara sahip olan vatandaşların geleceğine ilişkin kaygıları derinleştirmektedir. Bir yerin rezerv alanı olabilmesi için ‘üzerinde yapı olmaması ve meskûn mahal dışında yer alması’ şartı kalktı. Yeni yasa ile rezerv yapı alanı ilan edilen yerler dönüşüm için boşaltılıp yerine depreme dayanıklı binalar yapılabilecek. Şehir merkezlerinde üzerinde yapı bulunan alanlar, özel mülkiyetler, parklar ve askeri alanlar da ‘rezerv alan’ ilan edilebilecek. Bu sayede Çevre ve Şehircilik Bakanlığı altında kurulan yeni Kentsel Dönüşüm Başkanlığı, şehir merkezlerinde daha fazla yetki elde edebilecek konuma gelmektedir. Bu

durum, afet riski altındaki bölgelerde yaşayan vatandaşların mülk sahipliklerine ilişkin belirsizliklerin artmasına ve bu durumun sosyoekonomik sorunları derinleştirmesine yol açabilir. Ayrıca, hızlanan kentsel dönüşüm süreçleri ve yapılaşma politikalarındaki esneklikler, kent merkezlerindeki ekonomik çıkarların öncelik almasına ve toplumsal dengelerin göz ardı edilmesine sebep olabilir. Bu durum, dar gelirlili vatandaşların kentsel alanlarda sosyal konutlara yönlendirilmesi ve riskli bölgelerde yaşamaya zorlanmasının, toplumdaki eşitsizlikleri derinleştirebileceğine işaret ediyor. Ayrıca bakanlığın rezerv alanı olarak ilan ettiği yerlerde yetkisi dâhilinde belediyenin aldığı kararları göz ardı etmesi söz konusu olabilir. Her çıkan yasada olduğu gibi “Afet Yasası” da üst ölçekli plan ile uyum sorunlarını da beraberinde getirebilir. Kent içerisinde rant potansiyeli yüksek olan mütevazı konutlar yerine yüksek katlı binaların yapımının başlaması bu yasa ile meşrulaştırılma potansiyeli taşımaktadır. Yasa, Türkiye'nin rant üzerinde yaşadığı deneyimler düşünüldüğünde kentlerin sermaye aktarılması yönünde endişeleri de beraberinde getirmektedir.

Yasanın içerdiği kentsel dönüşümü hızlandırmak için atılan adımlar da bazı fikir ayrılıklarını da beraberinde getirmektedir. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Şehir Plancıları Odası İstanbul Şube Başkanı Pelin Pınar Giritlioğlu'na göre, “Bilirkişi raporunun 15 gün içinde yazılması öngörülüyor. Can güvenliğini ilgilendiren bir konuda 15 gün içerisinde bilirkişi raporu yazılabilir mi? Böyle bir süreye hapsedilemez bilirkişi. 90 günde çıkmazsa insanlar kolluk kuvvetiyle çıkarılıyor. Tam bir zorla tahliye süreci var burada. Doğrudan yaşam hakkını elinden alacak bir süreç. Müthiş bir acelecilik içererek hayata geçiriliyor. Bunun içinde afetle ilgili hiçbir şey yok. Bu yıkıp yeniden yapma ve gayrimenkul geliştirme süreci. Daha fazlası değil.”⁶ Buna karşılık Ak Parti Grup Başkanı Abdullah Güler, afet riskinin dünyada arttığına işaret ederek olası İstanbul depreminin görmezden gelinemeyecek bir gerçek olduğunu ifade etti. “İşi şansa bırakamayız” diyen Güler, “Birleşmiş Milletler'in hesaplamalarına göre afet öncesinde risk azaltmaya yapılan bir birimlik yatırım sayesinde 4-7 birimlik zararın önüne geçilebilmektedir. İşte bu tasarıyla yapmak istediğimiz, tam da bu olacaktır”⁷ değerlendirmesinde bulundu.

Yasanın uygulanmasındaki sürecin hızlandırılmasına yönelik bir diğer husus ise “Riskli yapı tespiti Kentsel Dönüşüm Başkanlığı veya idarece resen yapılabilecek. Uygulamada bazı maliklerce veya kiracılarca riskli yapı tespiti yapılmasının engellendiği ve kendi bağımsız birimlerinden tespit için numune alınmasına müsaade edilmediği görüldüğünden riskli yapı tespitinin, gerekmesi halinde mülki idare amiri tarafından verilecek yazılı izne istinaden yeterli kolluk kuvveti marifetiyle kapalı kapılar veya alanların açtırılması suretiyle yapılabilmesine imkân sağlanacak.”⁸ Zor ve güç ile elde edilmeye çalışılan bu hızlandırılma süreci, kentlerin çok hızlı bir şekilde yüksek katlı binalar ile donatılmasına ve sürdürülebilir çerçeveden hızla uzaklaşmasına neden olacaktır. Ayrıca Gerçek veya özel hukuk tüzel kişilerince mülkiyetlerindeki taşınmazların rezerv yapı alanı olarak belirlenmesi talebinde bulunulabilmesi için bu taşınmazların yapılaşmaya esas arsa metrekaresinin yüzde 30'unun mülkiyetinin devrine muvafakat edilmesi veya aynı miktarın değerinin dönüşüm projeleri özel hesabına gelir olarak kaydedilmek üzere Kentsel Dönüşüm Başkanlığına verilmesi gerekecek. Yasadaki bu madde, dar gelirlili grupların mülkiyetinin yüzde 30'unu devretmesi ve tekrar borçlanmasından ötürü kent çeperlerine kendi istekleri ile taşınmaları gibi durumları da beraberinde getirecektir.

⁶<https://www.bbc.com/turkce/articles/cprpd3zr08yo#:~:text=%E2%80%9CBilirki%C5%9Fi%20raporunun%2015%20g%C3%BCn%20i%C3%A7inde,%C3%A7%C4%B1kmazsa%20insanlar%20kolluk%20kuvvetiyle%20%C3%A7%C4%B1kar%C4%B1%C4%B1yor.> 21.11.2023 tarihinde erişildi.

⁷<https://www.aa.com.tr/tr/gundem/kentsel-donusume-yonelik-duzenlemeler-iceren-kanun-teklifi-tbmmde/3027310> 21.11.2023 tarihinde erişildi

⁸<https://www.bloomberght.com/kentsel-donusum-yasasi-tbmm-de-kabul-edildi-2341676> 21.11.2023 tarihinde erişildi.

Bu durum yerinden edilme ve kent içinin soylulaştırması yönündeki süreçleri hızlandırabilecek potansiyellere sahiptir. Bu sürecin rant süreçlerini hızlandırmaktan ziyade kamuyu önceleyen politikalarla uygulanması gerekmektedir.

Türkiye’de mevcut yapılaşma politikaları ve kentsel dönüşüm süreçlerindeki belirsizlikler, çevresel sorunlar, sosyoekonomik eşitsizlikler ve toplumsal dengesizlikler gibi bir dizi endişe ve sorunu beraberinde getirmektedir. Yeni yasa değişikliği ile birlikte, özellikle kentsel alanlarda yaşayan dar gelirli vatandaşların konut güvencesinin sarsılması, çevresel dengenin bozulması, tarım alanlarının yok olması ve yeşil alanların azalması gibi etkilerin artması kaçınılmaz olabilir. Bu durum, toplumsal huzursuzlukları artırabilir ve toplumsal uyumun zayıflamasına neden olabilir. Dolayısıyla, bu süreçte, çevresel sürdürülebilirlik prensiplerine, toplumsal adalet ilkelerine ve demokratik katılım mekanizmalarına büyük önem verilmesi gerekmektedir. Kentsel dönüşüm süreçlerinin toplumsal ihtiyaçları gözeten, çevresel dengeleri koruyan ve sosyal adaleti sağlayan bir perspektifte yönetilmesi, gelecekte ortaya çıkabilecek olası sorunların önüne geçilmesi açısından kritik bir adım olacaktır. Bununla birlikte, toplumun farklı kesimlerinin katılımına açık, şeffaf ve adil bir sürecin oluşturulması, halkın hak ve çıkarlarının korunması ve toplumun geleceği için büyük önem taşımaktadır. Aksi halde, belirsizliklerin ve toplumsal eşitsizliklerin artması, toplumsal huzursuzlukları artırarak toplumun genel refahını olumsuz etkileyebilir. Bu nedenle, mevcut yasa değişikliğinin yeniden gözden geçirilmesi ve toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarına yönelik adil ve sürdürülebilir çözümlerin geliştirilmesi büyük bir önem taşımaktadır.

Planlama Sistemi Nasıl Dönüşebilir?

Kentlerin her geçen gün birbirleri ile olan etkileşimleri, dünyadaki teknolojiler ve yaşanan afetler değişmektedir. Bu nedenle belli bir kalıp içerisinde bu olgulara cevap arama anlayışının değişmesi gerekmektedir. Yaşanacak bir etkiye kent planlarının anında tepki verebileceği bir planlama sistemine geçilmesi, modern dünyada kaçınılmazdır. Mevcut sistemdeki planların katılım süreçleri oldukça zayıf ve demokrasi ortamından uzaktır. Planlar belli senelik bir öngörüye sahip belgelerdir. Kapalı plan anlayışında yeni bir düzenleme plan değişikliği dışında mümkün değildir. Ayrıca değişiklik süreci, hukuki sistemlerden ötürü müdahalelerin gecikmesine de yol açabilmektedir. Kentlerin geldiği ve dünyanın afetler çağında olduğu düşünülrse kapalı plan anlayışının değişmesi gerekmektedir. Plan faaliyetinin artık yaşamla eş zamanlı olarak süreklilik gösteren bir eylem olması gerekmektedir ve bu süreklilik açık plan ile sağlanabilir. “Planlama alanında kapalı planlamadan açık planlamaya geçilirken dünyada ve Türkiye’de yaşanan gelişmeleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz. Bunlar:

- Günümüzde gelişen demokrasi anlayışı için açık plan, insanları dışlamadan, topluma emrivaki yapmayan, katılımcı, müzakere edilmiş planlardır.
- Açık planlama sürekli açık kalarak, gerektiğinde fırsatları ve tehditleri değerlendirerek yeterli ve zamana uygun kararları üretecektir.
- Bu planlarla kamusal alana ve yaşama önem veren, topluma ilişkin yaşam değerlerini birlikte oluşturularak kent düzeyinde bir komünite duygusu ve adanmışlık üretilecektir.
- Bu planlama süreci içinde rant oluşturan ve rant değerini belli bir toprağa çökerten kararlar, kapalı kapılar arkasında verilmeyecek, toplumsal oydaşmaya dayandırılacaktır.
- Böyle bir kamusal alanda konuşma, siyasal kamu alanının ötekileştirici, “ben iyiyim sen kötüsün” mantığı içinde olamaz. Burada, içinde herkesin rahat ve mutlu yaşayacağı bir kenti birlikte üretebilmenin coşkusundan güç alan, birbirine saygılı, yaratıcı bir konuşma

yapılacaktır. Böyle bir konuşma, kentlilerin yaşam doyumuna “eudaimonic” bir katkı yapacaktır. Bu konuşma biçimi zaman içinde birlikte öğrenilecektir. Bu konuşma hiçbir zaman sıfır toplamı olmayacak, sürekli olarak pozitif bir şey üretecektir.”⁹

Kentlerin dinamikleri, teknolojik gelişmeler ve doğal afetlerdeki artış, planlama süreçlerinde bir değişim ihtiyacını beraberinde getiriyor. Bu noktada, mevcut planlama sistemimizin esneklikten yoksun olduğu ve demokratik katılım süreçlerinde zayıf bir performansla sahip olduğu görülüyor. Gelişen demokrasi anlayışıyla uyumlu olarak, açık planlama sürecine geçişin kaçınılmaz olduğu görülmektedir. Açık planlama, katılımcı, müzakere edilmiş ve toplumu dışlamayan bir yaklaşım sunmalıdır. Bu süreç, değişen koşullara anında adapte olabilen ve zamana uygun kararlar alabilen bir esnekliği beraberinde getirmelidir. Açık planlama, kamusal alana ve yaşama vurgu yaparak toplumun ortak değerlerini birlikte oluşturarak kent düzeyinde bir komünite duygusu oluşturmalıdır. Rant oluşturan kararlar, kapalı kapılar arkasında değil, toplumsal oydaşmaya dayandırılarak alınmalıdır. Bu, adil ve sürdürülebilir kentsel gelişimi teşvik ederken toplumun yaşam kalitesine katkıda bulunacak bir çerçeve sunmalıdır. Sonuç olarak, açık planlama süreci içindeki konuşmaların, ötekileştirici mantıktan uzak, saygılı ve yaratıcı bir temele dayandırılması gerekiyor. Bu yaklaşım, kent sakinlerinin yaşam doyumunu üzerinde olumlu bir etki yaratarak sürekli olarak pozitif bir şeyler üretebilecek bir konuşma biçimini benimsemelidir. Bu çerçeve içinde, kentlerin daha sürdürülebilir, adil ve mutlu bir geleceğe evrilmesi için birlikte öğrenilen bir sürecin temelini oluşturacaktır.

⁹ Tekeli, İ. (2023). KA Akademi 08: Kapalı Plandan Açık Plana. KA Akademi.